

O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH

Uzganbayeva Dilnoza To‘xtasinovna

Farg‘ona Politexnika Instituti

Iqtisodiyot kafedراسي assisteni

G‘aniyev Jahongir Botirjon o‘g‘li

Farg‘ona Politexnika instituti

Ishlab chiqarishda boshqaruv fakulteti

Iqtisodiyot (tarmoqlari va sohalari) yo‘nalishi 4 -kurs talabasi

Ikromjonov Abobakir Ilhombek o‘g‘li

Farg‘ona Politexnika instituti

Ishlab chiqarishda boshqaruv fakulteti

Iqtisodiyot (tarmoqlari va sohalari) yo‘nalishi 4 -kurs talabasi

Annotatsiya: Yashil iqtisodiyotning asosiy maqsadi, insoniyatning bugungi va kelajakdagi muammolariga yechim topish, tabiiy resurslarni oqilonallik bilan foydalanish va muhofaza qilish, ekologik muhitni saqlab qolish, energiya samaradorligini oshirish, ijtimoiy foyda va adolatli ish haqiqiyatlarini ta‘minlashdir. Yashil iqtisodiyot, ekologik muhitni saqlab qolish va tabiiy resurslarni sifatli foydalanish yordamida insoniyatning hayot sifatini oshirish, ikki tarfli foydalanish prinsiplariga amal qilish va boshqa zararli amallarni cheklashni maqsad qiladi. Bu esa insoniyat va tabiiy hayot o‘rtasidagi barqaror munosabatlarni ta‘minlash, mustahkamlikni oshirish va kelajakni ta‘minlashga imkon beradi.

Kalit so‘zlar: Yashil iqtisodiyot, ekologiya, energiya, inson, foyda, resurslar, shamol energiyasi, yashil transport, infrastruktura, investitsiya.

Абстрактный: Основная цель зеленой экономики – найти решения текущих и будущих проблем человечества, рационально использовать и охранять природные ресурсы, сохранять экологическую среду, повышать энергоэффективность, обеспечивать социальные льготы и справедливые условия труда. Зеленая экономика направлена на улучшение качества жизни человечества за счет сохранения экологической среды и качественного использования природных ресурсов, соблюдения принципов двойного использования и ограничения других вредных практик. Это позволяет нам обеспечить стабильную связь между человечеством и природной жизнью, повысить устойчивость и обеспечить будущее.

Ключевые слова: Зеленая экономика, экология, энергетика, человек, прибыль, ресурсы, ветроэнергетика, зеленый транспорт, инфраструктура, инвестиции.

Abstract: The main goal of the green economy is to find solutions to the current and future problems of mankind, to use and protect natural resources rationally, to preserve the ecological environment, to increase energy efficiency, to ensure social benefits and fair work conditions. The green economy aims to improve the quality of life of mankind through the preservation of

the ecological environment and the quality use of natural resources, to adhere to the principles of dual use, and to limit other harmful practices. This allows us to ensure a stable relationship between humanity and natural life, increase resilience and secure the future.

Key words: Green economy, ecology, energy, human, profit, resources, wind energy, green transport, infrastructure, investment.

Bugungi kunda yurtimiz iqtisodiyotni va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish borasida qator islohotlar amalga oshirilmoqda xususan prezidentimizni quydagi qarorlari misol bo'lishi mumkin:

2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning [taraqqiyot strategiyasida](#) belgilangan vazifalarni amalga oshirish, O'zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasi doirasida “yashil” va inklyuziv iqtisodiy o'sishni ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida resurslarni tejashni yanada kengaytirish maqsadida:

a) quyidagi strategik maqsadlarga erishishga mo'ljallangan 2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotga o'tish va “yashil” o'sishni ta'minlash dasturi;

issiqxona gazlarining yalpi ichki mahsulot birligiga nisbatan solishtirma ajratmalarini 2010-yildagi darajadan 35 foizga qisqartirish;

qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ishlab chiqarish quvvatini 15 GVtga oshirish va ularning ulushini elektr energiyasini ishlab chiqarish umumiy hajmining 30 foizidan ko'prog'iga yetkazish;

sanoat sohasida energiya samaradorligini kamida 20 foizga oshirish;

yalpi ichki mahsulot birligiga to'g'ri keladigan energiya sarfi hajmini, shu jumladan, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish hisobiga 30 foizga kamaytirish;

iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida suvdan foydalanish samaradorligini sezilarli darajada oshirish, 1 million gektargacha maydonda suv tejovchi sug'orish texnologiyasini joriy etish;

yiliga 200 million ko'chat ekish va ko'chatlarning umumiy sonini 1 milliarddan oshirish orqali shaharlardagi yashil maydonlarni 30 foizdan ortiqroqqa kengaytirish;

respublika o'rmon fondi zaxiralari ko'rsatkichini 90 million kub metrdan ortiqroqqa yetkazish;

hosil bo'ladigan qattiq maishiy chiqindilarni qayta ishlash darajasini 65 foizdan oshirish;

b) Sanoat tarmoqlarida “yashil” iqtisodiyotga o'tish va energiya tejamkorligini ta'minlash bo'yicha konsepsiya (keyingi o'rinlarda — Konsepsiya) muvofiq;

v) 2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotga o'tish va “yashil” o'sishni ta'minlash bo'yicha harakatlar rejasiga muvofiq;

g) 25 ta korxonada ishlab chiqarilgan mahsulotning energiya sig'imi ko'rsatkichini 2026-yilga kelib 2022-yilga nisbatan 20 foizga kamaytirishga qaratilgan 2022 — 2026-yillarda iqtisodiyot tarmoqlarida yoqilg'i-energetika resurslarini tejashning maqsadli parametrlari

2. Energetika vazirligi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda Moliya vazirligi bilan birgalikda uch oy muddatda Maqsadli parametrlarga erishishga qaratilgan 2022 — 2026-yillarda iqtisodiyot tarmoqlarida yoqilg'i-energetika resurslarini tejash bo'yicha amaliy chora-tadbirlar rejasini ("Yo'l xaritasi") ishlab chiqsin va belgilangan tartibda Vazirlar Mahkamasiga kiritсин.

Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi — "yashil" iqtisodiyotni ilgari surish va "yashil" o'sish tamoyillarini joriy etish, iqtisodiyot tarmoqlarida issiqxona gazlari tashlanmalarini qisqartirishga doir faoliyatni muvofiqlashtirish bo'yicha vakolatli organ;

Energetika vazirligi — "yashil" energetikani rivojlantirish, xususan, qayta tiklanuvchi energiya manbalari va vodorod energetikasini keng joriy qilish, shuningdek, energiya samaradorligini oshirish va ishlab chiqarilgan mahsulotlarning energiya sig'imini kamaytirish bo'yicha vakolatli organ etib belgilansin.

a) 2023-yil 1-iyundan boshlab mahsulotlarni ishlab chiqarishda ekologiya va atrof-muhitga ta'sirni cheklash bo'yicha qo'yilayotgan talablar asosida "yashil sertifikatlar" tizimi joriy etiladi;

b) quyidagilarni nazarda tutuvchi 2022 — 2026-yillarda issiqxona gazlarining chiqarilishini davlat tomonidan tartibga solish infratuzilmasi bosqichma-bosqich yaratiladi:

issiqxona gazlarining chiqarilishini davlat tomonidan hisobga olish va ularning davlat kadastrini yuritish;

uglerod birliklarining reyestrini shakllantirish va yuritish;

iqtisodiyot tarmoqlari kesimida issiqxona gazlari chiqarilishini qisqartirishning maqsadli ko'rsatkichlarini belgilash;

issiqxona gazlarining chiqarilishini qisqartirish bo'yicha faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash;

v) 2024-yil 1-yanvardan boshlab barcha issiqxona gazlarini qamrab oluvchi Iqlim o'zgarishi sohasida monitoring, hisobot berish va tekshirishning zamonaviy tizimi (MRV) yo'lga qo'yiladi;

g) iqtisodiyot tarmoqlarida amalga oshiriladigan investitsiya loyihalarini rejalashtirish va amalga oshirishdan oldingi bosqichlarda ularning issiqxona gazi hajmini qisqartirish imkoniyati baholanib, loyihalar natijasida qisqartirilgan issiqxona gazi hajmi sertifikatlashtiriladi va tashqi bozorlarga yo'naltiriladi;

d) 2024-yil 1-yanvardan boshlab yangi quriladigan, quvvati 1 MVtdan yuqori bo'lgan quyosh va shamol elektr stansiyalarini qurish bo'yicha investitsiya loyihalari doirasida ushbu stansiyalarning o'rnatilgan quvvatiga nisbatan 25 foizdan kam bo'lmagan quvvatga ega elektr energiyasini saqlash tizimi majburiy tartibda joriy etiladi;

e) tarmoq va hududiy rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish doirasida tarmoqlar va hududlarning iqlim o'zgarishiga nisbatan sezuvchanligi xususiyatlaridan kelib chiqib, aholi va iqtisodiyot tarmoqlariga iqlim o'zgarishi ta'sirini kamaytirish hamda unga moslashish chora-tadbirlari va investitsiya loyihalari qamrab olinadi;

j) Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi:

Parij bitimining (Parij, 2015-yil 12-dekabr) 6-moddasiga muvofiq, Barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlash mexanizmi bo'yicha chora-tadbirlarning amalga oshirilishini muvofiqlashtirish bo'yicha vakolatli organ (milliy organ) hisoblanadi;

xalqaro va respublika darajasida issiqxona gazi savdosini (Emission Trade System — ETS, Joint Credit Mechanism — JCM va boshqalar) tartibga solish va amalga oshirishni muvofiqlashtirish va boshqarish, shuningdek, ushbu sohadagi loyihalarni amalga oshirish davrida monitoring va hisobotlarni yuritish uchun mas'ul bo'lgan ijro etuvchi organ sifatida ishtirok etadi;

z) barqaror “yashil” iqtisodiy o'sish, “yashil” iqtisodiyotga o'tishga doir, xususan, issiqxona gazi tashlanmalari miqdoriga ta'sir qiluvchi loyihalar va chora-tadbirlarni ko'zda tutuvchi normativ-huquqiy hujjatlar va dasturlar loyihalari Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi bilan majburiy tartibda kelishiladi.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'rtishning bir necha sabablari bor:

1. Tabiiy yer energiya resurslaridan foydalanish: O'zbekiston yuqori potentsialga ega bo'lgan yeri energiya resurslari, masalan, quyosh va shamol energiyasi, suv va to'qimachilik resurslari. Bu resurslardan foydalanish orqali yashil energiya tizimi rivojlanadi.
2. Yashil texnologiyalarni qo'llash: Yashil iqtisodiyotda yashil texnologiyalardan foydalanish muhimdir. O'zbekiston yashil texnologiyalarni qo'llaydi va uni rivojlantirish uchun qo'shimcha investitsiyalar kiritadi.
3. Ekologik muhofaza va qo'llab-quvvatlash: O'zbekiston ekologik muhofaza va qo'llab-quvvatlash sohasida ko'p qadamlar olib bormoqda. Shuningdek, meva va sabzavotlar ekologik tarzda ekilmoqda va sotilmoqda.
4. Yashil transport tizimi: O'zbekiston transport tizimini yashil qilishga harakat qilmoqda, masalan, elektrikli transport vositalarini rivojlantirish, umumiy transportni yanada sifatli qilish.
5. Yashil biznes modellari: Yashil iqtisodiyotga o'tish uchun yashil biznes modellari rivojlanishi zarurdir. Bu esa sifatli ekologik mahsulotlar ishlab chiqarish, atrof-muhitni saqlash va boshqa yashil biznes sohaslarida faollik ko'rsatishni talab qiladi.

Bu sabablarga asosan, O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'rtishda harakat qilib borilmoqda va davom etmoqda.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tishning muammolari quyidagilar: **Infrastruktura:** Yashil iqtisodiyotga o'tish uchun zarur bo'lgan infrastrukturani rivojlantirish va modernizatsiya qilish kerak. Bu shu jumladan, yashil energiya tizimlarini rivojlantirish, yashil transport tizimlarini qo'llab-quvvatlash, va ekologik muhofazani ta'minlashni o'z ichiga oladi. **Investitsiyalar:** Yashil iqtisodiyotga o'tish uchun katta mablag'lardagi investitsiyalar kerak bo'ladi. Bu investitsiyalar esa yashil texnologiyalarni rivojlantirish, ekologik mahsulotlar ishlab chiqarish, va yashil biznes modellari rivojlantirish uchun sarflanishi mumkin. **Kadr tayyorlash:** Yashil iqtisodiyotga o'tish uchun kifoya kadrlarni tayyorlash zarurdir. Bu esa ekologik sohalarda ishlab chiqarish, yashil texnologiyalarni qo'llash, va ekologik muhofazani ta'minlash uchun mutaxassis kuchlarni rivojlantirishni talab qiladi. **Qonun-huquq tizimi:** Yashil iqtisodiyotga o'tish uchun qonun-huquq tizimining yaxshi ishlashi muhimdir. Bu esa ekologik muhofaza va qo'llab-quvvatlash sohasida qonunlar va tartibotni amalga oshirish, yashil investitsiyalarni rag'batlantirish, va yashil biznes modellari rivojlantirishni ta'minlashni talab qiladi. **Ommaviy ma'lumot va sensibilizatsiya:** Ommaviy ma'lumot va sensibilizatsiya faoliyatlarini

rivojlantirish yashil iqtisodiyotga o'tishda muhim ahamiyatga ega. Bu esa jamiyat a'zolarini yashil iqtisodiyotning ahamiyati va foydalariga oid ma'lumotlarga ega qilish, ularni yashil amaliyotlarga tortish va unga qo'llab-quvvat berishni ta'minlashni talab qiladi.

Yashil iqtisodiyotga o'tishning muammolari bilan kurashish uchun yuqoridagi yo'nalishlarga e'tibor berish zarur. O'zbekiston hokimiyati va jamiyatining birgalikda harakat qilib, yashil iqtisodiyotga o'tishda muvaffaqiyatli natijalarga erishishi mumkin.

Yashil iqtisodiyot, ekologik muammolarga e'tibor beradigan va tabiiy resurslarni samarali foydalanishga qaratilgan iqtisodiy tizimdir. Bu tizim, ekologik muhofazani, tabiiy resurslarni rationallik va o'zaro hamkorlikni o'z ichiga olgan, insoniyat va ekologik muhitning o'zaro bog'liqlikni ko'rib chiqadi.

Yashil iqtisodiyotning asosiy maqsadi, ekologik muhofazani ta'minlash va tabiiy resurslarni sifatli foydalanish orqali insoniyatning maishiyati va ijtimoiy faoliyatini ta'minlashdir. Yashil iqtisodiyotning boshqa maqsadlari esa quyidagilar bo'lishi mumkin:

1. Ekologik muhofaza: Yashil iqtisodiyot, ekologik muhofazani o'rnatish va ta'minlashga diqqat qaratadi. Bu esa tabiiy resurslarni rationallik va muhofaza qilish, atrof-muhitni muhofaza qilish, va ikki tarfli foydalanish prinsiplariga amal qilishni talab qiladi.

2. Yashil energiya: Yashil iqtisodiyot, yashil energiya tizimlarini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlashga diqqat qaratadi. Bu esa fosil yag'lar va boshqa zararli energiya manbalari o'rniga, yashil energiya manbalari va energiya samaradorligini oshirishni maqsad qilar.

3. Ekologik mahsulotlar: Yashil iqtisodiyot, ekologik mahsulotlar ishlab chiqarish va tarqatishga diqqat qaratadi. Bu esa kimyoviy moddalar va zararli qog'ozlar ishlatilmagan, ekologik muhofazani ta'minlovchi mahsulotlar ishlab chiqarishni talab qilar.

4. Ekologik biznes modellari: Yashil iqtisodiyot, ekologik biznes modellari rivojlantirish va ularni rag'batlantirishga diqqat qaratadi. Bu esa sifatli mahsulotlar ishlab chiqarish, atrof-muhitni muhofaza qilish, va ijtimoiy foydali loyihalarni amalga oshirishni maqsad qilar.

Yashil iqtisodiyotning asosiy prinsiplari ekologik muhofazani ta'minlash, tabiiy resurslarni sifatli foydalanish va insoniyatning maishiyati va ijtimoiy faoliyatini ta'minlashdir. Bu tizim, insoniyat, tabiiy dunyo va ekologik muhit o'rtasidagi barqaror munosabatlarni o'z ichiga oladi va mustahkamlikni ta'minlaydi.

Yashil iqtisodiyotning ahamiyati bugungi kunda o'zgacha muhimdir, chunki uning asosiy maqsadi insoniyat va tabiiy dunyo o'rtasidagi barqaror munosabatlarni ta'minlash va mustahkamlikni oshirishdir. Yashil iqtisodiyotning ahamiyati quyidagi sabablarga ko'ra seziladi:

1. Ekologik muhofaza: Yashil iqtisodiyot, ekologik muhofazani o'rnatish va ta'minlashga diqqat qaratadi. Tabiiy resurslarni rationallik va muhofaza qilish, atrof-muhitni muhofaza qilish, va ikki tarfli foydalanish prinsiplariga amal qilish, ekologik muhitni saqlab qolishga yordam beradi.

2. Enerгия samaradorligi: Yashil iqtisodiyot, yashil energiya manbalari va energiya samaradorligini oshirishga diqqat qaratadi. Bu esa fosil yag'lar va boshqa zararli energiya manbalari o'rniga, yashil energiya manbalari va energiya samaradorligini rivojlantirishni maqsad qilar.

3. Ekologik mahsulotlar: Yashil iqtisodiyot, ekologik mahsulotlar ishlab chiqarish va tarqatishga diqqat qaratadi. Bu esa kimyoviy moddalar va zararli qog'ozlar ishlatilmagan, ekologik muhofazani ta'minlovchi mahsulotlar ishlab chiqarishni talab qilar.

4. Ijtimoiy foyda: Yashil iqtisodiyot, insoniyatning maishiyati va ijtimoiy faoliyatini ta'minlashga diqqat qaratadi. Bu esa ishlab chiqarish jarayonlarida sifatli ish joylarini ta'minlash, adolatli ish haqiqiyatlari va ijtimoiy foydali loyihalarni amalga oshirishni maqsad qilar.

Yashil iqtisodiyotning ahamiyati, insoniyatning kelajakni ta'minlash, tabiiy resurslarni sifatli foydalanish va ekologik muhitni saqlab qolishga imkon beradi. Bu tizim, insoniyat, tabiiy dunyo va ekologik muhit o'rtasidagi barqaror munosabatlarni mustahkamlashtiradi va bunga muhim ro'l o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Гужин А.А., Гужина Г.Н. Материальные интересы в системе экономического роста// Московское научное обозрение. 2012. № 12-1. С. 6
2. Гужина Г.Н. Социально-экономическая сущность и принципы формирования системы стратегического управления//Вестник Российского государственного аграрного заочного университета. 2009. № 6 (11). С. 141.
3. Иванов М.А., Гужина Г.Н. Особенности управления рисками в рыночных условиях//Вестник Российского государственного аграрного заочного университета. 2009. № 7 (12). С. 198.
4. Назаршоев Н.М., Гужина Г.Н., Гужин А.А., Ежкова В.Г. Стратегия развития бизнеса как инструмент управления конкурентоспособностью// Инновации и инвестиции. 2016. № 4. С. 90-92.
5. Петрухина Е.В., Гужин А.А., Величко Н.Ю., Нижарадзе Л.Д., Волкова А.В., Овешникова Л.В. Современные теории менеджмента, Орёл, 2014. - 110 с.
6. PQ-436-сон <https://lex.uz/docs/-6303230>